

ЖИВКО Д. ПЕТКОВИЋ
ПРОФЕСОР

ЈЕЗИК НАШИХ ШАТРОВАЦА

(СА РЕЧНИКОМ ШАТРОВАЧКИХ РЕЧИ)

БЕОГРАД, 1928.

ШТАМПА „ТУЦОВИЋ“ — МАКЕНЗИЈЕВА 3 — ТЕЛЕФОНИ 11-42 и 47-35

ЦЕНА 10 ДИН.

НЕКИ РАДОВИ ИСТОГА ПИСЦА

1. **Ce que fera la Serbie**, avec les préfaces du Dr. Jules Payot, recteur de l'Académie à Aix, et du Dr. R. A. Reiss, professeur à l'Université de Lausanne, 1918, II ed.
2. **L'écriture internationale**, Belgrade 1924.
3. **Мегалит из Срндаља**. Извод из *Старинара*, часописа за археологију, 1922. г.
4. **Где су биле Немањине „Реке“?** („*Narodna Starina*“), Загреб, 1924. год.
5. **Семићани и Балканско полуострво**. Београд, 1926. год.
6. **Прве појаве српског имена**. Београд, 1926. г.
7. **Бугари и балкански Словени**. Београд, 1926. г.

ЖИВКО Д. ПЕТКОВИЋ
ПРОФЕСОР

ЈЕЗИК
НАШИХ ШАТРОВАЦА

(СА РЕЧНИКОМ ШАТРОВАЧКИХ РЕЧИ)

БЕОГРАД, 1928.

ШТАМПА „ТУЦОВИЋ”, МАКЕНЗИЈЕВА 3. ТЕЛЕФОНИ: 11-42 и 47-35

1. О ШАТРОВАЧКОМ ЈЕЗИКУ

Европски народи имају своје шатровачке језике, па га и ми имамо. Свуда су то засебне језичне целине. Они се развијају одвојено од савремених народних језика, мада на њиховим основама. У свима има много страних речи, често из различних језика, па и речи старих, изумрлих народа.

Обично се узима да су шатровци измислили своје језике и то у намери да им послуже за тајна споразумевања.¹⁾ Према томе, ови језици били би вештачки и договорни. По другом мишљењу шатровачки језици јављају се као природна последица разних недостатака шатроваца и њиховог начина живота.²⁾ Ово мишљење основано је на Ломбровом учењу.³⁾

Шатровачки језици су, несумњиво, сталешки и донекле стручни оних људи, који по својој природи имају рђаве склоности и живе кажњивим животом. Али се овим језицима служе и многи честити људи. Немачке шатровачке речи прикупљане су највише код пословних људи, трговачких помоћника и разних занатлија.⁴⁾ У нас се он може чути код зидара, молера, столара, лончара, поткивача, мутавџија, асурџија, а није непознат

1) Види: *М. Ђ. Милићевић*, Кнежевина Србија; *Т. Миленковић*, Тасин Дневник; и *Вук Сћ. Караџић*, Српски Рјечник, 1898. — Караџић каже: „Слијепци говоре кашто између себе да их други не могу разумјети и то се зове гегавачки језик или говорити гегавачки“ (стр. 88). То мишљење одржава се и у немачких писаца, почевши од Pott-a (*Die Ziegeuner in Europa u. Asien*, A. F. Pott, Halle, 1845).

2) *Das Rotwelsch des deutschen Gauners*, L. Günther, Leipzig, 1905.

3) *C. Lombroso*, L' uomo delinquente in rapporto all' antropologia, alla giurisprudenza ed alle discipline carcerarie. (4 изд. Torino, 1889).

4) *Rinnsteinsprache* (Lexikon der Gauner==Dirnen==u. Landstreichersprache, Hans Ostwald, Berlin, 1906.

ни другим занатским радницима, нарочито старих заната. Његова употреба у нас све је мања, сем у круговима преступника; али га још има у разним крајевима Србије, затим у Босни, Војводини и Македонији. Свуда је у основи исти.

Важност шатровачких језика није остала незапажена. Примећено је да је њихово познавање корисно правницима, нарочито полициским чиновницима⁵⁾; али да ови језици нису без користи и за филологе и историке. Због тога се у европских народа много радило на изучавању ових језика. Они су и данас предмет истраживања веома озбиљних и способних научара.⁶⁾ У нас су врло мало прибиране речи нашег језика. О његовом дубљем изучавању нема ни помена.⁷⁾

Шатровачки језици⁸⁾ састављени су највише од домаћих речи, које су махом прекројене или су добиле

⁵⁾ Das Rotwelsch, *L. Günther*.

⁶⁾ У овом погледу као да су Немци најдаље отишли. Од њихових бољих радова нарочито се истичу: *Rotwelsch*, *Fried. Kluge*, Strasburg, 1901; *Das Rotwelsch des deutschen Gauners*, *L. Günther*, Leipzig, 1905; *Wiener Gaunersprache*, *Max Pollak* (*Gross-Archiv*, Bd XV, 2-3, 1904); *Gaunersprache*, *Rablen*, Hamm. 1905; *Rinnsteinsprache* (*Lexikon der Gauner=Dirnen=u. Landstreichersprache*), *Hans Ostwald*, Berlin, 1906.

⁷⁾ Ту се могу споменути: *М. Ђ. Милићевић*, (Кнежевина Србија); *Т. Миленковић* (Тасин Дневник); *Вук Св. Караџић* (Српски Рјечник, 1898); *Наум Димитријевић* (Полициски Гласник за 1897. год), *А. Б.* (Ластовечки тајни језик, Јужнословенски филолог, књ. V), *Лука Грђић-Бјелокосић* (Баналачки (раднички, дунђерски) језик, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Herzegovini*, XII, 1900) и *С. Тројановић* (Прилог тајним језицима, Јужнословенски филолог, књ. V). Међутим на изучавању словенских речи у немачком шатровачком радили су: *Jagić*, *Die Geheimsprachen bei den Slawen* (Sitz. Ver. des phil.-hist. Klasse d. Wissensch. Bd 133, 1896); *Ernst Lohsing*, *Tschechoslawisches in der Gaunersprache* (*Gross-Archiv*, Bd XIII, Heft. 3, 1903); и *Wladimir Gačič*, *Kroatische Wörter im „Vokabulare der Gaunersprache“* (*Gross-Archiv für Kriminal-Antropologie*, Bd. IX, Heft 4, 1902).

⁸⁾ У шатровачке језике не могу се урачунати тако звани *дечји* и *ђачки* говори. Ови су познати скоро у свих народа, па их има и у нас. Састоје се обично у томе што се између слогова појединих речи народног језика умећу други слогови. Таквим језицима служе се у нас и говедари (*С. Тројановић*, Прилог тајним језицима), нарочито у Црној Гори. Понекад се узимају речи потпуно изврнуте.

друго значење.⁹⁾ У њима има и нових речи, створених према приликама и потребама. И стране речи често су прекрајане, али их има и добро очуваних. Исто тако и прастаре речи, које су давно ишчезле из обичног живота и за народни говор постале сасвим непознате. Ових има, без изузетака, у свима шатровачким језицима. У неким често их има од више народа.¹⁰⁾ Тако је нађено¹¹⁾ у енглеском шатровачком језику англоса-ских речи; у немачком готских и старонемачких, а потом јеврејских (и то у знатном броју), романских и разних германских (талијанских, шпанских, француских; енглеских, холандских, шведских), словенских (чешких, а прилично и српских)¹²⁾, грчких, латинских, циганских, па вероватно чак и мисирских¹³⁾; у француском галско-

⁹⁾ Шатровачки језици немају своје граматике. Њу позајмљују од народа у којима су. Они су врло оскудни у мисаоним изразима.

¹⁰⁾ Те речи налазе се сада на дну друштвеном, јер се ту најлакше одржавају успомене из прошлости. Слично томе, деца још и данас чувају праћку не мислећи да је она некада била важно човеково оружје.

¹¹⁾ Т. Миленковић, Тасин Дневник; *Das Rotwelsch*, L. Günther.

¹²⁾ Од наших речи у немачком шатровачком налазе се, поред других: *цакло* (стакло), *душо* (душа), *клинцо* (клин, клинац), *бика* (бик), *ципенша* (ципела), *лако*, *осітро*, *йросіто*, *нико*, *вайро* (ватра), *жушо*, *дром* (друм), *мајка*, *чукел* (чукела, псето), *куи* (куја, псето), *гледало* (огледало), *гуше* (уста). (Т. Миленковић, Тасин Дневник; *Fr. Kluge*, *Rotwelsch*; *Hans Ostwald*, *Rinnsteinsprache*). Није испитано којим су путем дошле у немачки шатровачки језик ове српске и посрбљене речи; али се може мислити да су их тамо однели можда Цигани са Балкана, пошто се налазе у њиховом језику (в. Români Cîb, P. J. Ješina, Leipzig, 1886).

¹³⁾ Израз *machomme*, *војник* (*Rotwelsch*, *Fr. Kluge*) као да одговара изразу MATOI, *војник*, старог коптског језика (Koptische Grammatik, G. Steindorff) и још старијем египатском изразу mâshaou, mshaou (Le Nil et la civilisation égyptienne, A. Moret, Paris, 1926), којим су означавани и *војник* и либиско племе из кога су стари Мисирци добијали војничке најамнике. И сам израз *mahro хлеб* (*Rinnsteinsprache*, H. Ostwald), за који се мисли да је цигански, пошто га има и у циганском речнику, *maго* (Români Cîb, P. J. Ješina), пре ће бити мисирски, или, боље, етиопски, пошто га има у нубиском речнику: *maге*, *male*, *хлеб* (*Nubische Grammatik*, R. Lepsius, Berlin, 1880).

келтских; у пољском разноврсних словенских речи. И у нашем шатровачком језику налазе се многе стране речи. Неке од њих имају везе са којим живим балканским језиком, неке са старим и изумрлим језицима, а неке је за сада тешко познати и објаснити.

Прастаре речи очигледно показују да шатровачки језици нису нови. О њиховој великој прошлости зна се и иначе. Немцима је познат њихов шатровачки језик још од 1250 год.¹⁴⁾ а Французима од 1455.¹⁵⁾ Појава нашег језика, како се мисли, „иде из турског времена“.¹⁶⁾ Мени није познат који ранији споменик нашег језика а чини ми се да о њему први говори Вук Ст. Караџић.¹⁷⁾

Шатровачки језици у европских народа имају разна имена. У Немаца је познат поглавито као Gaunersprache или Rotwelsch, затим још и као schwarze Sprache (у Бечу) и greaner (grüner) Spritzer (у Бечу); у Француза као argot или langue verte; у Енглеза као cant; у Талијана као gergo; у Шпанаца као germania; у Португалаца као calão.¹⁸⁾ Ми имамо називе *гегавски*, *гегавачки*, *мушавски* (и *мушавциски*), *длакарски*, *слепачки*; али је највише примљен *шатровачки*.

Од страних назива, мени се чини, највише пажње заслужују немачки и шпански. У раније доба у Немаца је овај језик био познат под именом Bettlerlatein а око 1475 г. и као keimisch.¹⁹⁾ Први назив везује овај језик за Латине (може бити за Талијане) а други за

¹⁴⁾ У Немачкој се први пут 1250 г. спомиње израз Rotwelsch, што је јасан знак да је немачки шатровачки језик тада постојао (в. Rotwelsch, I, Fr. Kluge).

¹⁵⁾ Овај језик био је запажен 1455 у Дижону (Француска). Ту су се њиме послужили неки кривци приликом суђења (Т. Миленковић, Тасин Дневник).

¹⁶⁾ Т. Миленковић, Тасин Дневник.

¹⁷⁾ Вук Ст. Караџић, Српски Рјечник.

¹⁸⁾ Т. Миленковић, Тасин Дневник; L. Günther, Das Rotwelsch.

¹⁹⁾ Још 1475 г. Rotwelsch је био познат као Keimisch т. ј. jüdisch, па се и доцније (Luther, Liber Vagatorum) тврди да је немачки шатровачки постао од јеврејског (Rotwelsch, L. Günther). Али би се, можда, израз Keimisch могао дозести од коптског израза KAME, *цри* (в. Koptische Grammatik, G. Steindorff).

Јевреје. Међутим у доцнијем изразу, Rotwelsch, објашњава се²⁰⁾ први део rot на два начина: или долази од немачког израза rot, црвен, или од талијанског rotto, коме се даје значење *разбојник*. Израз welsch мисли се да долази од Welschland, који треба да означава Италију, а може бити донекле и наш Балкан.²¹⁾ Према овоме, немачки шатровачки језик као да је донет из Италије и са Балкана а његови преносиоци треба да су били просјаци и разбојници. У сваком случају, у овом језику видну улогу имају Јевреји а нешто су допринели и скитачки Цигани. Али док се у Немаца тражи постанак њиховог шатровачког језика негде на југу, у Италији и у нашим крајевима, шпански назив germania везује Шпанију за немачке области.

Од наших назива нарочито се истичу *гегавски* и *шатровачки*. Први је могао постати од глагола *гегати* (ићи као хром човек, храмати), од кога су и придев *гегав* и именица *гега* (Гега). Тако би се шатровачки језик могао схватити као говор хромих, сакатих. Али као да назив *гегавски* не би било немогућно довести у везу и са племенским именом *Гега*, који носи један део Арнаута, па можда чак и са именом *Гога*,²²⁾ који по звуку није далеко од имена Гега. Оба ова племенска имена падају на северни део Албаније и на њену непосредну близину. Међутим Вук Караџић назива *гегавски* (гегавачки) језик *шљетачки* а *гегавца* је, по њему, то исто што и *слијетца*.²³⁾ И у шатровачком језику *слетца* се зове *гегавца*. Притом у нашим народним песмама израз *слетца* има значење *гуслар*. То значење је народно, а њега узимају и поједини песници, као Качић,²⁴⁾ који себе назива час *слетца* час *гуслар*. И пошто се шатровачки језик назива и *слетачки*, онако

²⁰⁾ Das Rotwelsch, L. Günther.

²¹⁾ Познати су немачки изрази Welschkorn и turkischer Weizen за кукуруз.

²²⁾ У Албанији овај назив дају тамошњим Власима (Цинцарима) — (в. Albanesische Studien, Heft II, Hahn).

²³⁾ Вук Сћ. Караџић, Српски Рјечник.

²⁴⁾ Андрија Качић-Миошић, Razgovor ugodni naroda slovinskog.

исто као и *гегавски*, могло би се узети да он у ствари значи *гусларски*; јер *гегавски* је то исто што и *слепачки* а *слепач* што и *гуслар*. Тим путем дошло би се до вероватног закључка да су у наше крајеве долазили „слепци“, гуслари, поглавито из предела Гега²⁵⁾ и да је шатровачки језик првобитно био језик старих гуслара. Ова претпоставка донекле објашњава порекло многих арнаутских речи у нашем шатровачком језику.

О постанку другог назива, *шатровачки*, такође се ништа не зна. Постоји велика гласовна сличност између њега и израза *шатра*, под којим би се, у овом случају, могле подразумевати скитачке циганске черге; али не изгледа вероватно да би се довођењем у везу ових израза могло доћи до објашњења назива *шатровачки*. Међутим шатровци имају за *ајсана* израз *шатраунца* (од ког *унца* значи *соба*). Према томе пре ће бити да је назив *шатровац* везан за *шатраунцу*, дом шатроваца, а не за *шатру*, дом Цигана. Поред тога, на шатровачком језику *шатровац* значи *лопов*, *разбојник*, према чему би *шатраунца* била дом лопова, разбојника. Отуда је природније и вероватније довести у везу наш израз *шатровац* са санскритским *hartr*, *разбојник*, *лопов*²⁶⁾ (глагол *hr*, Pr. *harati*, Fut. *harisyati*, Pf. *jahāra*, *узети*, *ошети*, *хараџи*, *похараџи*)²⁷⁾; јер

²⁵⁾ У тим крајевима био је некада јак српски живаљ. Зета и Драчка област биле су увек сложне у заједничкој одбрани слободе против византиских власти. Некадања Рашка (данашњи Новопазарски Санџак), у непосредној близини Гега, била је средиште државе Неманића, а на краљевском двору, нарочито Стевана Првовенчаног, радо је слушан гуслар. Због тога се може веровати да је у тим крајевима било јако развијено певање и свирање уз гусле и да се из тих крајева јављао највећи број гуслара. Данас је свирање и певање уз гусле свуда у опадању, па се и тамо једва одржава. Ипак у најближим крајевима Гега, у Црној Гори, Херцеговини и Санџаку, још и данас је гусларство најбоље сачувано.

²⁶⁾ Види *Praktische Grammatik der Sanskrit Sprache*, R. Fick.

²⁷⁾ Слично овоме у јеврејском језику постоје изрази *חָרָם* (*харом*, разорити) и *חָרָם* (*харам*, разбојник) — (*Taschenwörterbuch der hebräischen und deutschen Sprache*, Dr. Karl Fayerabend; *מִלּוֹן שֶׁל בָּיִם גִּרְזוּבִּים*).

између *шатр*(-овац) и *hartr* нема велике гласовне разлике а значење је истоветно. По томе, тај израз би био санскритски а не наш.

Изгледа, дакле, да израз *гегавски* наговештава постанак нашег шатровачког језика негде на југу и југозападу, али ван наших граница. Израз *шатровачки* води и даље, чак у Индију. Слично томе, немачки *Bettlerlatein*, *Keimisch* и *Rotwelsch*, као и шпански *germania*, упућују ван граница. Опажа се нека народна тежња да се овај језик огласи за туђ и за придошлицу. Некако несвесно, инстинктивно, њега народ не признаје за свој. А то, мислим, није без значаја. Исто тако није без значаја што се у шатровачким језицима налазе многе речи старих, давно изумрлих народа. Откуда оне ту? То је данас тешко рећи. Али и оне као да имају задатак да јаче истакну страно порекло шатровачких језика и њихову удаљеност од савремених народних говора.

2. СТРАНЕ РЕЧИ

Због тога што шатровачке речи нису потпуно прикупљене, за сада се не може тачно рећи којих страних речи има највише. Међу познатима највећи је број арнаутских. Затим има у већем броју јеврејских, циганских, латинских. У мањем броју има санскритских, грчких, неких азиских и афричких. О многима тешко је рећи из кога су језика.

По времену¹⁾ говорних језика из којих су узете, ове речи могле би се поделити на више периода. Најстарије су санскритске,²⁾ мисирске (са етиопским) и јеврејске.³⁾ Затим се могу узети грчке, латинске, неке азиске.⁴⁾ Најдоцније су арнаутске, циганске, и неке европске.

¹⁾ Ако узмемо у обзир време када су постојали говорни језици, из којих је наш шатровачки језик добио коју реч, наћи ћемо да шатровачки језик није млад. Напротив, он мора бити веома стар, јер додирује давнашња времена. Санскритски језик био је у пуној употреби на 1000—1500 год. пре Христа; јеврејски у доба Христово. Поједини азиски и афрички језици још пре тога времена. Могло би се, дакле, рачунати да је шатровачки језик постојао још пре Христа. Тако би, заиста, било ако је овај језик примио старе и стране речи непосредно из некадањих говорних језика.

²⁾ Изгледа највероватније да су речи санскритског језика (као и индостанског) донели у наше крајеве Цигани у XIII в. по Хр. (види о њиховом лутању Románi Cib, P. J. Ještna). Али се тако исто може узети да су оне пренете можда у доба Александра Великог и његовог ратовања по Индији (на 300 год. пре Хр.), када је санскритски језик још био у снази.

³⁾ Јеврејске речи као да су из неког ранијег времена. Може се мислити да су их донели Јевреји прогнани из Шпаније, мада су они говорили шпански, као и њихови садањи потомци. Али изгледа вероватније да су донете из Палестине, по свој прилици у доба стварања хришћанства, када је јеврејски језик био веома важан као верски језик.

⁴⁾ Азиске и афричке речи старих и ишчезлих народа само допуњавају претпоставку неког непознатог кретања и досељавања и некаквих језичних додира у прастара времена.

Очигледно је да је наш шатровачки језик имао више утицаја и у разна времена; али је тешко поузданије пратити те утицаје, пошто се сада ништа не зна о прошлости шатровачког језика. Према томе не може се тачно рећи, у више случајева, ни ко је вршио ове утицаје, нити где их је и када вршио. Неизбежне су претпоставке о каквом народном покрету или о туђем усељавању.⁵⁾

Међу страним речима могу се приметити

а) АРНАУТСКЕ⁶⁾

У шатровачком језику за *човек* постоји израз *шрем*, за *жена* израз *шремка* а за *дете* израз *шремче* према арнаутском *тримос* и *тримсор*, *младић*. — За *жена* постоји израз *џлака*, *џлакурина*, према арнаутском *пјјакв*, *сшара жена* (по годинама). — За *девојка* израз *вајска* *вајзор*, *вајза*, према арнаутском *вајзе*, *девојка*. — За *дете* израз *дјале*, *дјалац*, *ђале*, *ђалац*, *ђеларче*, према арнаутском *дјаллџе*, *младић*. — За *земља* израз *бошача* према арнаутском *вотџе*, *земља* (иловача). — За *коњ* израз *калац* према арнаутском *калј*, *коњ*. — За *вепар* израз *досинац*, *досанац*, према арнаутском *досе*, *свиња*. — За *ваш* (уш) израз *морица* према арнаутском *морр*, *ваш*. — За *бежати* израз *љигати* према арнаутском *лјџе*, гег. *лјав*, *оставити*, *напустити*, *ошћити*. — За

⁵⁾ Ако се обазремо на српски језик, видећемо да су њему непознате санскритске, индостанске, азиске и афричке речи, којих има у шатровачком. Видећемо, такође, да у српском језику има знатан број јеврејских речи, као што и на Балканском Полуострву има семитских географских назива (види моју књигу *Семићани и Балканско Полуострво*), док у јеврејском нема српских, па ни словенских. Наћи ћемо још да у српском језику нема арнаутских речи, бар не у знатном броју, док српских речи има много у арнаутском језику. Оне тамо чине једну од главних потки. Циганске речи тешко ће се чути у српском језику, док их има доста у шатровачком; међутим у циганском има велики број српских речи. И тамо су оне једна од главних потки. Турске речи, којих има у приличном броју у српском језику, ређе се налазе у шатровачком. Може се, дакле, рећи да је сасвим други утицај вршен на српски језик но на шатровачки.

⁶⁾ За арнаутске речи види речник у *Albanesische Studien*, *Hahn*.

гледа^{ати} израз *скива^{ати}* према арнаутском *σῆχόγ*, гледа^{ати}. — За зева^{ати} израз *цуйина^{ати}* према арнаутском *τῶνιτ*, *кљуца^{ати}* *кљуном* („отварати кљун“). — За игра^{ати} израз *шраке^{лати}*, *шрака^{ати}*, према арнаутском *τράζόγ*, *меша^{ати}*, *замрс^{ити}*, *мица^{ити}*, *крей^ати*. — За има^{ати} израз *ками^{ити}*, *кани^{ити}*, *камисова^{ити}*, према арнаутском *хам*, *има^{ити}*. — За јес^{ити} израз *фури^{ити}*, *вури^{ити}*, према арнаутском *φούγ* и *φρόγ*, у значењу *заси^{ити}* (види *φρέχ* *задово^лити се*, *најес^{ити} се*, *заси^{ити} се*). — За јес^{ити} израз *њу^ати* према арнаутском *γῶπ*, *заси^{ити} се*, *најес^{ити} се* (види *γῶπε*, *најес^{ити} се*, *заси^{ити} се*). — За јес^{ити} израз *ли^ати* према арнаутском *λάπε*, *јело* (обично тешко за варење), — За јес^{ити} израз *му^ати* према арнаутском *μολῆζόγ* (*μολῆζόγ*) *исп^уни^{ти}*, *задово^лити*, *заси^{ити}ти*. — За куче израз *кенче*, *келче*, *ћелче*, према арнаутском *κέν*, *йсе^{шо}* (сравни латин. *canis*, франц. *chien*). — За нога израз *дурача* према арнаутском *δοῦνρε*, *нога*. — За лага^{ати} израз *аша^{ти}* према арнаутском *αῶ*, *ниш^а*. — За ош^ама^{ти} израз *гра^асти* према арнаутском *γравίτ*, *красти*, *отимати* (ово према српском *грабити*). — За метла израз *тута* према арнаутском *τοῦτε*, *дрмати*, *устрести*. — За очи израз *зильке* према арнаутском *σι*, *око* (види *σικόγ*, гледа^{ати}). — За село израз *катун* према арнаутском *κατόντ*, *место*, *село*, *варош*. — За месо израз *миша*, *мишкра*, према арнаутском *μῖσ*, *месо⁷⁾*. — За болест израз *мараз* према арнаутском *μαράз-(ζι)*, *болест⁸⁾*. —

7) У ђурђијанском (грузијанском) постоји израз *mšieri* за гладан а у санскритском *māmsa* за месо.

8) Ова реч унотребљава се и у српском, мада веома ретко. Вук Караџић (Српски Рјечник) мисли да је турска. — Стари Словени веровали су у бића *Карас* и *Марас*, за која се не зна чијег су порекла. Словени су их сматрали за непријатеље човекове. У Литванаца *карас* значи *свађа*, *рај*, а *марас* значи *смрћ*, *умирање* (види Начертаніе словянской митологіи, М. Касіорскіи). У санскритском *магав* значи *смрћ*, *магав* значи *умирање* а *magut* значи *ветар*, *бог ветра*, док *kaḡava* значи *основа*, *йрас^твар*, *йрабиће* а *kaḡa* време, *смрћ*. У циганском *магав* значи *йу^ати*. У нашим пречанским крајевима одржава се лично име *Марас* а у јужним областима глагол *кара^{ти} се* има значење глагола *свађа^{ти} се*.

За *хлеб* израз *бокар, букар, бокор*, према арнаутском *βοῦκε*, хлеб⁹⁾. — За *мајстор* израз *троњар* према арнаутском *τρονιάρ*, *куцати, лупати*. — За *моћи* израз *роставити* према *ροβίγ*, *живети, трајати (трајност, постојаност, издржљивост)*. — За *добар* израз *рен* према арнаутском *ρεῖν*, гег. *ρεῖνε; ρεῖν*, *лажно, рђаво* (види *ρεῖν; ρεῖνίγ*, *лагати*¹⁰⁾).

У овим изразима теже је приметити арнаутске речи; али они, без сумње, од њих долазе:

За *јаје* израз *коћавац* према арнаутском *κοτέα*, *ко-кошињак*. — За *мали* израз *мискињав* према арнаут-

⁹⁾ Сравни у српском *набокати се, најести се*; према Вуку Караџићу (Српски Рјечник) „напунити бокове“. У санскритском *bhaks* (Pz. *bhaksati*) значи *јести*. У циганском *bok* значи *глад*, а *bokóli* значи *земичка*. У немачком шатровачком *biske* значи *јело, храна*. — Код овог имена намеће се позната прича Херодотова о пореклу Египћана и Фрижана (види *Histoire d'Herodote, trad. de Larcher, Bibliothèque nationale 1908*). По тој причи, Египћани су хтели, за време Псаметика, да утврде да ли су они старији од Фрижана, као што су до тада веровали. И пошто се Псаметик дуго мучио да реши ово питање, најзад се одлучио те узме два новорођенчета из нижег друштвеног реда и повери их на чување једном пастиру. Чувар је имао наређење, и тога наређења тачно се придржавао, да никога не пушта у децју колибу док не почну говорити, и да их с времена на време храни козјим млеком, ради чега је пуштао козе у колибу. Чувар је пажљиво мотрио на децу и чим су прву реч проговорила, отрчао је и доставио Псаметику. Та њихова прва реч била је „бекос! бекос!“ (управо „бек! бек!“). По Херодоту та је реч била фрижанска и означавала је *хлеб*. Она је решила питање у корист Фрижана; јер је Псаметик веровао да ће деца изговорити своју прву реч на најстаријем језику. Тако су Фрижани признати за „најстарији народ“; а Фрижани су, као што се мисли, Трачани и иселили су се са Балканског Полуострва у Малу Азију. Према томе, и балкански Трачани јесу „најстарији народ“.

¹⁰⁾ Промена смисла у речима честа је појава у нашем језику. На пример Боукварь раније је значило *књижевник*; *маноути, намигивајши*; *нарочити, одличан, срећан*; *ноудити, нагонити, присиљавајши*; *опасно, шачно, строго, пажљиво*; *понось, брука, поруга*; *похабати, излудејши, бијти изван себе* (в. *Сл. Новаковић, Примери књижевности и језика старог и српско-словенског, Београд, 1904*).

ском *μύς*, *мува* (т. ј. мали као мушица). — За *зима-киша*, *вода*, израз *прошлица* према арнаутском *proś, pa*, *даћи*, *пропадаћи*, *рушићи*, *порушићи*, *ујропашћиваћи*. — За *нога* израз *штџула* према арнаутском *soval, нога*.

б) ЈЕВРЕЈСКЕ ¹¹⁾

У шатровачком језику за *господин* постоји израз *сивор* према јеврејском *סַפַּר* (сафар), *писар*, *чиновник*. — За *човек* израз *левати*, *љевати*, за *жена* израз *леватика*, према јеврејском *לֵוִי* (леви, Левит) и *לֵוִיָּה* (Левифанка). — За *бити* (тући) израз *лузовати* према јеврејском *לִז* (луз), *уклонити*, *отклонити* (види *לָעַז*, *злоставити*, *לָסַטַם*, *поробити*, *отети*, и *לִיזָה, לִזְוָה*, *свађа*, *грдња*, *прейирка*. — За *уш* израз *цивка*, *цика*, *цишра*, према јеврејском *צִוְטָה* (цевита), *ручица*, *ушица*. — За *трговац* израз *тарњар* према јеврејском *טָרַה* (таро') *трговати*. — За *сакрити* израз *шевејати* према јеврејском *שָׁבַה* (шава'), *одвести* у *ройство*, *отћи* у *прогонство*. — За *старац* израз *риша*, *ришевац*, према јеврејском *רֹאשׁ* (рош), *глава*, *личност* (види *לֹוֶשׁ*, *просјак*, *сиромас*). — За *змија* израз *гулар* према јеврејском *גִּל* (гил), *ваљати се*, *савијати се* у *круг*, *кошурати се*.

в) ЦИГАНСКЕ ¹²⁾

У шатровачком језику за *баба* постоји израз *корка*, *коравица* *корела*, за *старац* израз *коравац*, према циганском *кого*, *ћорав*, *ћоравица* (*koĝovan*, *ослепити*, *бити* *ослепљен*). — За *бити* (тући) израз *лурати*, за *битка* израз *лура*, према циганским *lurdo*, *војник*.¹³⁾ — За *кувати*, *пећи*, израз *тавати*, за *ђувеч* (јело) израз

¹¹⁾ За јеврејске речи види *Taschenwörterbuch der hebräischen und deutschen Sprache*, Dr. Karl Fayerabend; מֵלֶךְ שָׁל פִּים

גִּרְזוֹבֶסֶקִי.

¹²⁾ За циганске речи види *Románi Čib.*, P. J. Ještna.

¹³⁾ У индостанском *laṭā'i* значи *раш*.

тава, према циганском *távav*, *кувати*. — За *краси* израз *чорети* према циганском *čorav*, *краси*.¹⁴⁾ — За *господин* израз *манча*, *манче*, према циганском *manuš*, *човек*.¹⁵⁾ — За *динар* израз *кинџа*, *кинџи*, *киндар*, према циганском *kišav*, *куповати*. — За *дуван* израз *кеџаш*, према циганском *kedo* (маџ. *köd*), *магла*. — За *проја* израз *курда*, *кујда*, *кујдар*, *кујка*, према циганском *kurdo*, *пейео*.

г) ЛАТИНСКЕ¹⁶⁾

У шатровачком језику за *бежати* постоји израз *моштити* према латинском *mōto* (*avi*, *are*), *креџати се*, *удаљавати се*. — За *говори* израз *редати*, *редавати*, *резредивати*, према латинском *reddo*, (*did*, *ere*), у значењу *говори*. — За *говори* израз *фољати*, *вољати*, *волицати*, према латинском *volūto* (*avi*, *are*), *одјекивати*, *одбијати гласове*; *говори*. — За *крсти* (*се*) израз *ањести* (*се*) према латинском *agnosco* (*pōvi*, *ere*), *прими*, *призна* неку веру. — За *месо* израз *карни*, *карње*, према латинском *carnis*, *месо*. — За *шрава* израз *јарба* према латинском *herba*, *шрава*. За *узети* израз *левати* према латинском *lēvo* (*avi*, *are*), *подићи*, *уздићи*; *узети* (порез). — За *говори* израз *баљезгати* (и *балавити*), за уста израз *баљоз*, према латинском *bālo* (*avi*, *are*), *блејати* (за овце). — За *хлеб* израз *пана*, *пања*, *пање*, *пањота*, *паље*, према латинском *panis* *хлеб*.

д) ГРЧКЕ¹⁷⁾

За *написати* (у рачуну) израз *граисити*, према грчком *γραφω*, *писати* (*γραφῆς*, *исписан*).

¹⁴⁾ У индоистанском *tschōr* значи *лојов* а *tschurā'nā*, *краси*. У санскритском *sur* (Pr. *corayati*), *краси*, а *saṃra*, *крадљивец*, *лојов*.

¹⁵⁾ У санскритском *manava*, *manija*, *manuṣa* значи *човек*.

¹⁶⁾ в. Nouveau Dictionnaire latin-français, E. Benoist, H. Goelzer,

¹⁷⁾ в. Dictionnaire grec-français, G. Alexandre.

ђ) САНСКРИТСКЕ¹⁸⁾

У шатровачком за *човек* (већег ранга и моћи) постоји израз *даса*, према санскритском *dāsa*, *слуга*.¹⁹⁾ — За *гледаџи* постоји израз *ждрикаџи*, *ждракаџи*, према санскритском *dr̥ṣ* (Fut. *drakṣyati*), *видеџи*, *гледаџи*.²⁰⁾ — За *ђаво* израз *гагул* према санскритском *gagana*, *небо*. — За *лопов*, *хајдук*, израз *шатровац* према санскритском *hartr̥*, *лопов*, *разбојник*.²¹⁾

е) НЕЈАСНОГА ПОРЕКЛА

У шатровачком језику за *Бог* постоји израз *ерић*, који још значи и *небо*. У циганском језику *čeros*, поред *nēbos*, значи *небо*. Отуда се може мислити да је *ерић* постало од *čeros* (*č-eros*). На нубиском (етиопском) језику *Бог* се означава изразом *arti* (в. *Nubische Grammatik*, *K. Lepsius*), па би се могло и на њ помишљати, (*ar-ti*, можда *ar-it*, *er-it*). Семитски језици као да имају везе са овим етиопским изразом. У Феничана за *Бог* постајао је израз *alun* (*al-un*), поред *il* (в. *Phönikische Sprachlehre und Epigraphik*, *J. Rosenberg*); у Асираца *ilu* и *anu* (в. *Assyrische Sprachlehre und Keilschriftkunde*, *J. Rosenberg*) а у Јевреја *אלה* (*ел*).

У шатровачком за *Бог* постоји израз *гоџивац*, који долази, може бити, од немачког *Gott* (*Бог*), али можда, и од циганског *gódi*, *душа*, (*мозак*, *памет*).

За *жена* постоји израз *шреба* вероватно према санскритском *stri*, *жена*. У јаванском језику овај израз гласи *hèstri*, *жена* (в. *Praktische Grammatik der Javanischen Sprache*, *Dr. H. Bohatta*).

За *лончар* постоји израз *качавац*, вероватно према ђурђијанском (грузијанском) *katzi*, *човек* (в. *Grammatik der modernen georgischen (grusinischen) Sprache*, *A. Dirr*).

¹⁸⁾ За санскритске речи види *Praktische Grammatik der Sanskrit-Sprache*, *R. Fick*.

¹⁹⁾ У индоистанском *dē'si* значи *урођеник*.

²⁰⁾ У циганском *дукав* значи *гледаџи*.

²¹⁾ Види стр. 8.

За *човек* постоји израз *чкавац*, *чкавела*, вероватно према циганском *čavo detše*, *син*. У индоистанском tschhō'kra, значи *младић*.

За *девојка* постоји израз *келинка*, вероватно према јеврејском קַלָּה (кала'), *невеста*.

За *човек* (истакнутија личност) постоји израз *бајо*. У народу су познати изрази *бајо*, *бајло*, у значењу *браћ*, *пријатељ*, *господин*, *моћан човек*. У санскритском језику bhavat значи *господин*, у ђурђијанском batoni значи *господин* а у индоистанском bhā'i значи *браћ*. У персиском bāhb (и bāhe'b значи *господин*, *газда* (в. Persisch, W. Litten).

За *вода* постоји израз *зура*, *цура*, *дзура*, према арнаутском *zorra* *мокраћа* (види „шора-бора“, „шурибури“, шорати, нашорати, цурети). У јеврејском זָרָה (зе-ром) значи *разливати се*.

За *лажљивац* израз *ганча*, за *лагати* израз *ганићи*. У немачком шатровачком ganfen, *красћи*. У арнаутском γένειν значи *преварити*, *обманути*. У јеврејском גָּנָה (ганав) значи *лопов*, גָּנָה (ганав) *преварити*, *украсти*, а גָּנָה (гане') *порицати*.

За *лопов* постоји израз *пуркач*, *пурча*. У арнаутском *perçor*, гег. *porçor*, значи *ленствовати*. У јеврејском פָּרַח (пур) значи *разрушити*, *уништити*.

За *дете* израз *пурца*, *пуре*. У арнаутском *porçor* значи *човек*, у санскритском putra значи *човек* а putra значи *син*. У јаванском putra значи *дете*. У индоистанском purā'nā значи *стар* (по годинама) а bū'ra *старац*, bū'raja *старица*.

За *жандарм* израз *пајкан*. У арнаутском *paçe* значи *мали*, *неугледни*. У индоистанском pālān значи *војска* (пук), paidal, *пешак* (војник) а у сијамском (в. Lehr- und Lesebuch der Siamesischen Sprache, Dr. F. J. Wer-shoven) pāi *ићи*, *пешачити*.

За *обућа* израз *гљарница*, за *друм* израз *гљарник*, за *бежати* израз *гљати*, *гњати*. У арнаутском γένειν значи *носити*. У циганском glisav значи *јахати*, *путовати*, *пешачити*. У старом словенском ГОНЕЗНОУТИ значи *бежати* (в. гонити, прогонити).

За *говорити* (бесмислице) израз *лујешати*, веро-

ватно према арнаутском *ıbıru*, *захтеваши*, *шражиши* (сравни *лујаш*).

За *вече* израз *снека*. У арнаутском *vönte* значи *вечерас*. У јеврејском *סֵנַת* (сенат) значи *сан*.

За *господин* израз *гења*. У јеврејском *גִּנָּן* (ганан) значи *баштован*, *вршар*. У грчком *γενεάς* значи *брада*.

За *пек* израз *кафшор*. У јеврејском постоји овакав израз, *כַּפְתָּר*, али значи *оглав*, *узда*.

За *глава* израз *шинша*, *шиншара*. У грчком *τινθαλέος* значи *који ври*, *кипи*. У латинском *tintino*, *āre* значи *звонити*, *одбијати* звуке (в. *tintinnābulum*, *tintinus*, *звоно*).

За *глава* израз *ванша*. У латинском *vānitās* значи *празноћа*, *лажљивост*.

За *глава* израз *кања*. У грчком *κενός* значи *празан* (празноћа).

За *варош* израз *мардељ*. У санскритском *māgar* значи *улица*, *пут*. (Сравни *мрдаши*).

За *пуш* израз *цада*. Овај израз употребљава се и у народу. У санскритском *ga* (Pr. *jigāti*) и *gam* значи *ићи*. У арнаутском *çençer*, *ићи*; у индостанском *dschâ'nâ*, *ићи*; у анамитском *đi*, *ићи* (в. *Grammatik der Annamitischen Sprache*, A. Dirr); у ђурђијанском *g̃za*, *пум*; у коптском *Ei*, *доћи*, *ићи* (сравни *хајде*!)

За *говорити* израз *дивати*. У санскритском *vad* (Pr. *vadati*) значи *говорити* (в. *диванити*). (Сравни у јевреј. *דַּבֵּר* (давор) *говорити*, *דָּבַר* (давар) *говор* — в. *даворгусле*).

За *добар* израз *ајсик*, *ајсико*. У грчком *ἄψυχος*, *који дира у срце* (в. *ἄψυχτος* *apsyctos*, *непознати драги камен*). Грчки израз *ἄψυχη* (*ἀψυχή*) значи *без душе*, *бездушан*.

За *жандарм* израз *поријан*, вероватно према латинском *porticiō* (*evi*, *icere*) у смислу *гонити некога*. У циганском *pori* значи *реј*.

За *грош* израз *грандељ*, вероватно према латинском *grandus*, *велики*.

За *газда* израз *шравињар*, вероватно према француском *le trafic*, *дућан*.

За *шорба* израз *сагња* према француском *le sac*, *шорба*.

За *новац* израз *пилови* према персиском *puī* *новац*.

За *говорити* израз *барлијати* може бити од француског *parler*, *говорити*. У санскритском *brū* (Pr. *bravīti*) *говорити*.

За *лук* израз *лаул* вероватно од немачког *Lauch*, *лук*.

За *ићи* израз *чкорити*, за *нога* израз *чкојка*, *чкорка*. У арнаутском *çokor* значи *истицати*, *отицати*. У циганском *chéroj* значи *нога*.

За *радити* (*рад*) израз *пайлити* (*пайли*) вероватно према феничанском *raalti*, *радити* (*pulim*, *раденик*) и јеврејском פִּלְטִי (паалти), *радити*.

За *брада* израз *кайравош*. У јеврејском פֶּתַר (катер) значи *кружити*, *окружити*, *метнути венац*. У циганском *ketovoş* (маџ. *kotó*) значи *кити*, *ројти*.

За *лагаћи* израз *ашаћи* вероватно према циганском *ašáġav*, *хвалићи* (се), *лагаћи*.

За *ајсана*, *шамница*, израз *бајбок* вероватно према БАНДЬ, *осуда*, *казна* (по Ст. Новаковићу, од *bandum*, *осуда*, *казна*; в. Примери књижевности и језика старог и српско-словенског). У индоистанском *baithak* значи *соба за сјановање*.

За *говорити* израз *бенавити*. У немачком шатровачком *benen*, *говорити* (старонем. *bōn* или *baen*, шведски и дански *bōn*, англосаски *bēn*).

За *говорити* израз *булазнићи*. У индоистанском *bō'lna* значи *говорити*.

За *краси*, *украсти*, израз *шћайићи*. У сијамском језику постоје изрази *tchòr*, *радо имати*, *волећи*, а *đajr*, *хватаћи*, *ухватаћи*, *уловићи*.

За *црква* израз *букурија*. У асирском језику *ekurru* значи *црква*. У санскритском *butschána* значи *храм*.

За *браћ* израз *буразер*. У индоистанском *birā'dar* значи *браћ*.

За *шући* израз *макљати*. У јеврјском מִכָּה (мака') значи *бој*.

За *велики* израз *аша'*. У коптском језику *ашаї* (*ашај*), значи *увећати*, *умножити*.

За *вино* израз *ордијан*, *ордун*, *ордуј*. У латинском *ordior* значи *распалићи се* (о човеку). У етиотском, *orod* значи *мука*, *брига*, *болест*, *грозница*.

За *вино* израз *урвиз*. У етиопском *иг* значи *глава*, *wise* значи *похарати*, *украсти*.

3. РЕЧНИК ШАТРОВАЧКИХ РЕЧИ¹⁾

А

Айсана — шатрон, шатронца, шатраунца, бајбок, бајбокана, бувара, топузарник, ћорак, ћорка, киблар, трањац цкамни (в. *зашвор, шамница*).

Арнауџин — Крша, Крпат.

Б

Баба — корка, корела, коравица, кљака.

Банка (новац) — шуштавица, бандара, петљарка, риба, (в. *новчаница*).

Барут — жарац.

Бежати — мотити, гљати, гљанути, гњати, љигати, клиснути, киднути, губити се, изгубити се. (*Бежи — шумангеле! и У Шангај!*) (в. *ићи, доћи, побећи*).

Биџи (тући кога) — лузовати, лурати, макљати баштати, разготивити (в. *шући, удариџи*).

Биџи (постојати) — тажити.

Биџка — луза, лура.

Бог — ерић,^{*)} готивац, букурлијаш.

Богаш — котоман, шумњак.

¹⁾ Речи шатровачког језика у нас су прикупљали Вук Св. Караџић (Српски Рјечник. 1898), М. Ђ. Милићевић (Кнежевина Србија), Т. Миленковић (Тасин Дневник) а има их нешто и у *Полициском Гласнику* (Наума Димитријевића) за 1897 годину; Лука Грђић-Бјелокосић (Баналачки језик), С. Тројановић (Прилог тајним језицима). Оне су прикупљене у Београду, Крагујевцу, Краљеву, Параћину, Нишу, Лесковцу, Врању, Маћедонији, Вуковару и у Босни (Осат). Ја сам те речи средио и њима додао нове, прикупљене у Београду и Крушевцу. На жалост, њихов број је веома недовољан. Међутим услед слабог прикупљања опасност је да се не погубе баш најстарије и најважније. — Речи под знаком*) прикупљане су у Вуковару, под**) у Босни (Осат) а без икаквог знака у Србији и Маћедонији.

- Болест* — мараз.
Блудница — фукса, шатровица.
Брава — голуб.
Брада — катравош, пачешка, кеџашица.
Брати — вргодник,^{*)} враготник, буразер, кардаш
 ((в. другар)).
Брзо — готивно (в. добар).
Бринути се — тољгати.
Бритва — бичаница.
Бркови — уснаћи.
Бува — морица.
Була — лаурица, буштра (в. Турчин).
Букагије — треска (в. гвожђе).

В

- Варош* — мардељ, широк.
Ватра — паверица,^{*)} јаштарица, жара.
Ваи (уш) — морица,^{**,*)} морица цкамна, осилка,
 цика, цивка, цитра.
Вашар — готив мардељ.
Велики — аша'.
Вейар — досинац, досанац, карицалац.
Весео — шумни.
Вече — снека (в. смркнути се).
Во — лешац,^{**,*)} бочкан, рикавац, букоња (в. говече).
Вода — зура, цура, дзура, прошлица, виза (в.
 киша, зима).
Воћка — аналица.
Видети — цвикати (в. гледати).
Видно — ждракно.
Викати — вољати, фолињати (в. говорити).
Вино — орјан, ордија, ордијан, ордин, ордуј,
 ардијан, резна, урвиз,^{*)} шоре, шантре, руша.
Владика — дренаван, дренавица.
Врати — шија.
Вук — цкамни ћем.
Вући — сецати.

Г

- Газда* — тарњар, троњар, трањар, травњар, манча,
 травинар (в. мајстор, шрговац).

Газдарица — троњарица, трањарица, травњарица, травињарица, трањерица, тарњарица, манчетовица.

Гаће — муштавице (в. *кошуља*).

Гвожђе (букагије) — треска.

Говече — рисовче^{*)} (в. *во*).

Говорићи — фољати, вољати, волицати,^{**)} редати, редавати, разредивати,^{*)} барлијати, дивати, баљезгати, балавити, бенавити, лупетати, лупати, глагољати, фолињати, напевати (в. *зборићи*, *обећаћи*).

Господин — манча, манче, големша, сивор, гења, манукот, шумњак.

Говорићи — редати (в. *зборићи*).

Глава — тинта, тинтара, ванта,^{*)} кања, чивурица, мућурла, фантара.

Гладан оићи — њупати (њупа ми је, *гладан сам*); ханован.

Гледаћи — кећурати,^{**)} цвикати, свикати, ждри-кати, ждракати, ћерити, жњикати, дзиљати (в. *видећи*).

Глупак — шешкен.

Градити — банити, набањивати.

Грах (пасуљ) — паљкуш, пјева,^{*)} певач, прдља (в. *пасуљ*).

Грло — гураћ.

Грош — паљар, поп, чкодрић,^{**)} грокац, грандељ, гроњац.

Гусле — редавице.^{*)}

Гуњ (горња одећа) — муфтар, тиритњак (в. *пан-шалоне*, *чакишире*).

Д

Даваћи — трошавати, тињавати, штитити, почкоти (в. *илашћићи*).

Дан — главник, гљарник, ђун, мерач.

Дайћи — штитити,^{**)} трошити, тињавати (в. *даваћи*).

Девојка — вајска, вајза,^{*)} вајзор, клиндовка,^{*)} келинка, гугутка, гргуљајка, цуцика, нумера, букет, чече, лавица (особита девојка), нокотка.

Девојче — вајзинка, вајзинче, нокотче, ђавлица (в. *девојка*).

Девојчура — вајзурина (в. *девојка*).

Дед — кљакац.

Деше — дјале, дјалац, ђале, ђалац, ђалац, ђеларче, клинче,^{*)} клинац, келинче, тремче,^{**)} пуре, пурца, мануче, ђавле (в. *син*).

Динар — киндар, кинта, кинти, пилавче.

Добар — шумни,^{*)} рен, готиван, апсико (в. *лей. брзо*).

Додаџи — догљати.

Долазиџи — доциплјати, догурати (в. *дођи*).

Донеџи — добартати, дочкати.

Дотерати — дочкати.

Дођи — ципљати, доциплјати, догњати, дочкојати (в. *путовати, иђи*).

Длакар — нагузар.

Дрво — баштуњац,^{*)} баталица, ормањлика (в. *шџай*).

Дремаџи — ревати.

Другар — буразер (в. *браш*).

Друм — гљарник, цада.

Дуван — кеџаш,^{*)} пљугавац, пљуванац, ђуров, ђуровник.

Дукат — жареник,^{**)} галбин, галбан, пилавка.

Дућан — касарина, унџан.

Ђ

Ђаво — гагул, цкамњак.

Ђувеч (јело) — тава.

Ж

Жандарм — пајкан, поријан, пуб (в. *чувар*).

Железница — прогљарница.

Жена — пљака, пљакурина, тремка^{**),} леватка^{*)}, треба, манука.

Ждребе — цукарче, каљче.

З

Закрџити — зарењкати.

Зайоведник — котоман.

Засџати — заревати

Затвор — бајбок.

Затворити — забаштати.

Зборити — дивати (в. *говорити, знати, сазнати, пазити, разумети*).

Збуњен човек — петљавина.

Зевати — цупинати.

Земља — ботача, чамура.

Зидар — бошкач, бошкаћ.

Зидати — жилавити.

Зима — прошлица (в. *вода*).

Зоб — буке каљско.

Златан новац — пилавка.

Змија — гуљар.

Знати — дивати, раскужњати (в. *зборити*).

И

Игра — тракавица.

Играти — тракати, тракељати, одсукати.

Имати — камити, камисовати, канити, кевати, цањати (Имаш ли? — *Си?* — Има — *Сија*).

Истерати — изрењкати.

Ићи — чкорити^{*)}, ципљати, циплити, гљати, гурати, догурати, чкојити (в. *бежати, доћи*).

Ићи најоле (вршити нужду) — почкуљати, чкуљити.

Ј

Јагње — блекавче, бекавче, лешче.

Јаје — коћавац, ћокавац, муцвањак^{*)}, чамић, ташак.

Јарац — лешац цкамни.

Јаре — шнајдер, ташанче.

Јеврејин — Палузан.

Јело — анеж.

Јести — фурити, вурити, њупати, мотати, бубати, клопати, наклопати, анити, ханити, муљати, липати, камсовати (в. *бити гладан, ручати*).

Јечам — буке каљско.

К

Казати — (в. *говорити*).

Кава (кафа) — гара, чорбовина, чађа.

Кавана — пљугарка, пљуварница, цепарница.

Кајиш — крнц.

- Камен* — чамурњаш, росоман.
Каја — књава.
Кайут — муњтарац, мунтарац.
Картар — коца, коцкар.
Карте за играње — шуштавице, шаруље.
Каруце — пајтон.
Каса — бунарче.
Кафа — бацуља, катрањак, чорбавина, чорбовиња
 (в. *кава*).
Кафана — (в. *кавана*).
Кафеџија — пљугарџија.
Кеса — петљарка, пекљарка.
Кесарош (коцкар) — шатровац, шатравац.
Киша — прошлица*) (в. *вода*, *зима*).
Клин — чавркан.
Кључ — разбаштавац.
Књига — тирита (в. *хартија*).
Кобајаги — шатро.
Кобила — пељача, цукарица, рашковица,*) калица.
Коза — лешица цкамна.
Кокошка — кољка, кењка, коћка, крештавица,
 крекавица, тилка, крека.
Кола — трескавице,*) чкојачи.
Којати — паплити (в. *рад*, *радити*).
Коњ — калац, каљац, рашков, рунков, цукар, цука,
 рзач.
Кочије — срем (в. *кола*).
Кошуља — муштавица.
Крава — бачка, рисуљка,*) рикавица, букуља.
Красти — пурнути, пуркати, опуркати, попари-
 сати, цуркати, чорети, гепити, смотати, дићи, шћапити,
 трапсти, мерати, смарати, љадрожити, скутурати.
Креч — чамурњаш са жарен.
Крмача — карица.
Крстити(се) — ањести(се).
Крчаг — бојалија.
Крчмар — шушулијер (в. *механџија*, *кафеџија*).
Кувати — тавати, тавити.
Куйати — олањати.
Куйус — тежњак,*) палуран, полорам.

Кукуруз — букеташ.

Куче — келче, кенче, ћевче, ћелче (в. *џас, џсето*).

Кучка — ћевка, ћелка, ћемка, ћемица.

Кућа — ижа, касарина, станара, унча, унца,^{*)}
каштэ, клинчаница, клинка.

Кћер — вајза (в. *девојка*).

Л

Лагати — ашати, ганити.

Лајати — ћевкати.

Лажљивац — ганча.

Лей — апсик, апсико, шумни (в. *добар*).

Лонац — паверњак.^{*)}

Лончар — качавац.

Лойов — пуркач, пурча, шатравац, шатровац.

Лийсати — капсати.

Лук — лаул (бели), чапа (црни).^{*)}

Лула — гураћица (в. *чаша*).

М

Магарац — дугоуши.

Мајстор — троњар, ботар (в. *трговац*).

Мали — мискињав.^{*)}

Марјаш — кања, кантић, текавац.

Мати — кева,^{*)} кевца, корча, кљака.

Мачак — котар, котор, гребан.

Мачка — котара, котка.

Месо — карни, карње, миша,^{**)} мишкра,^{*)} потегано, крваво.

Метла — тута, брада.

Механа — (в. *кавана*).

Мислити — тољгати.

Млад — шумни.

Млада — пљаче.

Млеко — клениште.

Млин — грмчар.

Молити — готивно редати.^{*)}

Молити се Богу — фолињати Букурлију.

Момак — ћалац, ћелац, ћавлаш, лав (бољи момак)
(в. *дете*).

Мокраћа — бања, лика, виза (в. *вода*).

Мокрити — побањити, визати(се).

Моћи — ротавити.

Мрак — карамлук.

Муж — горњак, манук.

Н

Набавити — набартати (в. *наћи*).

Надница — долга.

Наложити ватру — набанити жару.

Најисати -- нашарати.

Најити се — нацепити се.

Најравити — збошкати.

Наситити — нахановати.

Натјисати (у рачуну) — грапсити.

Натурити — нарењкати.

Находити се — тажити.

Начинити — набанити.

Наћи — набартати, нацалисати.

Не — ницам.

Небо — ерић.

Неваља — нерено.

Невеста — пљаче.

Не знати — не дивати.

Немати — ницати (нема : *аш!*).

Не смети — немати петље; имати слабу петљу.

Новац — лове, ловине, пилове, пилке, пиљаве, трања, трањци, катрањица, фоле.

Новчаник — петљарка.

Новчаница — кајна (од 10 дин.), гусларка (од 100 дин.), сом (од 1000 дин.) (в. *банка*).

Новине — шара (в. *писмо*).

Нога — дурача, гљавица*), ципља, чкојка, чкоја-лица, чкорка**), штула, гуранка.

Нож — ножовиње, мисирац, бичак.

Нос — рња.

Носити — сецати, бартати.

Ноћ — некат, мрка, мркла, карамлук.

Није — наје.

Нимало — ницкам.

Ништа — аш.

Нужник — мотарник, чкуљан.

О

Ован — лешац.

Овца — лешица, рисуљка*), блекавица, блејка, бекавица.

Обећати — вољати (в. говорити).

Обити — разбаштати.

Обућа — гљарнице (в. *ојанци*, *цићеле*).

Одлазити — одципљати.

Однети — одбартати (в. *отерати*).

Оженити(се) — манучати(се), отремчити(се).

Окујати(се) — олањати(се).

Ојанци — чарупи, гљарнице.

Опљачкај — маџ!

Ојити се — напљугати.

Ојрати — олањати(се).

Оставити — окљинчити.

Отац — башта, кевац*), кљакац.

Отворити — одбаштати.

Отерати — одбартати (в. *однети*).

Отимати — грапсти.

Отићи — оципљати.

Око — золка, зиљка, циљка, дзиљка, зракавица*), цвикало.

Окови — трескавци (в. букагије).

Очи — кеџије**), кеђуралице, ждракавице, зиљке.

П

Пазити — дивати, скивати.

Панталоне — муфтаре (в. *чакшире*).

Пайирни новац — (в. *банка*).

Пара (метални новац и новац уопште) — (в. *новац*).

Пас — кенка, жуц, пурзек, чикљавац, унта,*) цу-жља, пордак, лакавче, ћем, лајач (в. *куче*, *псето*).

Пасош — шуштавац (в. *путна исправа*).

Пасуљ — (в. *грах*).

Певати — зевати, кеснути, фолињати (в. *викати*).

Певац — кокотан, крекац.

- Пейео* — цкамњак од жаре.
Перо — шарац.
Печење — жвањеж, жвањет.
Пећ — кафтор.
Пијан — цепан, напљуган.
Пијан бити — напљугати.
Пијаница — цепан, цепаница.
Пиле — крекче.
Писмо — тирита, шара.
Пити — цепити, цевчити, пљугати.
Плакати — плинчити, слинити.
Плајваз — шарац.
Платити — тињавати, трошавати.
Побећи — гљати, гљанути, угљати, киднути, кли-
 снути, ђалнути, изгубити се (в. *бежати*).
Поган — мотови.
Погађати се — налуговати.
Појести — повурити (в. *јести*).
Покварити — разбошкати.
Покуснути — повизати.
Покради — ћор! — маџ!
Полако — нарго.
Пой — калцан, кале, чатрљ,^{**)} чатрљан, мрмач,
 (в. *свештеник*).
Појадија — калцаница.
Постојати — тажити.
Пострадати — скиснути.
Потера — цуњајка.
Потерати — цуњати, рењкати.
Поћи — чкојити.
Прасе — досанче, кариџанче.
Преварити — смотати (в. *украсти*).
Признаница — крцуља.
Приметити — раскужњати.
Причати — (в. *говорити*).
Продати — трошити, пролузити, цањавати.
Прозор — прождрака, ждракавац.
Проја — кујда, кујдар, кујка, курда.
Пропалица — профукњача (нарочито за жене).
Просити — редати (в. *говорити*).

- Просјак* — куза, пузавац.
Прст — гепавац.
Прстен — нагљавак.
Псето — (в. *пас*).
Пут — гљарник, чкојач (в. *друм*).
Путовати — ципљати.
Путна исправа — шуштавац (в. *пасош*).
Пушка — савракелац, утука, шумна жара, цевка, кривача.
Пишеница — буке, шумно буке (в. *хлеб*).

Р

- Рад* — папли.
Радити — паплити, банити (в. *копати*).
Радња — банеж.
Разбити — разбаштати.
Разбојник — шатрав, шатравац, шатровац (в. *лојов*).
Разумети — дивати, раскужњавати (в. *говорити*, *зборити*).
Ракија — шуља^{*)}, палинка, паљор, паљорка, готивица, бела, цкамни шуља (мека ракија), шушљинга, прошила (в. *вода*, *киша*).
Реч — глагољ.
Рећи — глагољити, напевата (в. *говорити*).
Рђав — нерен, скамни, неготиван, цкамни.
Риба — зунџа, болук.
Робија — зинден, бели мардељ.
Родити — исцуцати.
Рубља — вола^{**)}.
Ружан — цкамни.
Рука — опадница, раци, репавица, фатало, бана-лица, гепавица.
Рус — Кожара.
Ручак — манџовина.
Ручати — фурити, вурити (в. *јести*).

С

- Сабља* — трлица, посеркиња, бичаница шумна.
Сазнати — раскужњати (в. *разумети*).
Сакрити — швејати, скењати; *сакри!* — скењај!

- Сахат* (часовник) — готивно око, чукач, чукалац.
Свећа — цурка, ђурка, лаштарница, лојавка.
Свештеник — рашље, чатрљан (в. *поп*).
Свиња — досанка, доса, каринца, жвање.
Седам (број) — мунтам.
Седети (чекати) — киснути, кљинчити.
Секира — мисирка, балтија, клемкача.
Село — мали мардељ, катун.
Сељак — тртљак, десован, геца.
Сељанка — десинка.
Сељанче — десинче.
Сено — автуга.
Сестра — моша, вргодница*), врагота.
Сећи — мисирити, масатити.
Син — клиндов*), (в. *дете*).
Сир — брiza, муриво**), пењер, лиманово.
Сиромаш — гуланфер, гоља.
Сит — наханован.
Слаб — цкамни.
Сланина — јардовина, жвање.
Слепац — пучавац, гегавац.
Слепица — пучавица, гегавица.
Смркнути се — снекити се, смортирти.
Со — зрнија*), туз.
Соба — унца.
Спавати — ревати, књевати, мижити, трањати.
Спремити — налузати.
Стакло — цакло.
Старац — риша, ришевац, рело, трањар, коравац,
 кљакац.
Стати — не гљати, кљинчити (в. *седети*).
Стомак — магаза.
Стругнути — (в. *бежати*).
Суд (за јело) — ведеж.
Сунце — рајско.
Сурутка — ћасара.

Т

- Тамница* — (в. *апсана*).
Теле — букуљче.

- Терати* — кентати (в. *потерати*).
Тестера — цага.
Горба — сагља,^{*)} трашта, трајца.
Трава — јарба.^{*)}
Тражити — камити, цуњати (в. *имати, потерати*).
Трбух — бураг, бурат.
Трговац — тоњар, троњар, тарњар.
Требати — тумати.
Туркиња — (в. *була*).
Турчин — Лаур, Лаурко, Нерен, Зот, Поринта.
Тући — лузати, лузовати, баштати, макљати (в. *ударити*).

У

- Убити* — убаштати, улузати, убанити.
Удати (се) — отремчити (се).
Ударити — марнути, марисати, лурити, лузати, мазнути, баштати, шљепити (в. *тући*).
Удовац -- кордаљен.
Удовица — кордаљеница.
Узети — левати, грапсти.
Узимати — (в. *узети*).
Узраст — засовница, цепаница.
Уклонити (се) — шкартирати (се), губити (се).
Украсти — скентати (в. *красти*).
Умити (се) — олањати.
Умрети -- капсати, утентати, смарати (се).
Уста — цупина, баљоз, жутавица.
Учитель — даскал.
Ући — угљати.
Уш — (в. *ваш*).

Х

- Хајдук* — шатрав, шатровац, шатровац, горак шатровац.
Хаљине (уопште) — пардовине, дуљине, мунтаре, тирита.
Хартија — појан, тирита (в. *хаљине*).
Хација — горчула.

Хлеб — бокар, букар, бокор, паље, пање,^{*)} пања, пана, пањота, калосник, букеташ, калос, калоцник, њупавац.

Ходати — гурати (в. *ићи*).

Хоџа — зотски чатрљан, печурка.

Хришћанин — чкољац.

Ц

Цвет — бехар.

Циганин — паварац, поверац, паворац, шоња, мандов, аћам.

Циганка — паворка, поверка, паварка, мандовка, аћамка.

Циганче — паворче, поверче, паварче, мандовче, дикљинче, аћамче.

Ципеле — гљарнице^{**)}, гљарка.

Црква — букурија^{**)}, букурлија, сивка, бисерка, мармарник, мермерница.

Џ

Џамија — кишња, зотска букурлија, буква.

Џеп — амбар.

Ч

Чакишире — муфtare (в. панталоне, хаљине).

Часовник — (в. сахат).

Чаша — гураћица.

Чварци — бонбоне.

Чекић — скерак.

Чело — ванта.

Чекати — киснути, кљинчити (в. *седети*).

Човек — леват^{*)}, љеват, траг, чкавац, чкавела, чиковац, трем, даса (човек веће моћи), буразер (за равне себи), бајо (за истакнутије).

Чиновник — големша, сивори (полициски).

Читати (књигу) — фолињати у тирити.

Чувар (жандарм) — пајкан.

Ш

Шваба — Котара.

Шешир — наглаван.

Шећер — шумњак за гару.

Шљива — травања.

Штап — баштуњац (в. дрво).

Штене — ћемче.

Шума — зеленика, орман, густа.

Ћ

Ћурка — мисирлика, мисирка, пурка.

Ћутати — мостити, мустовати.

4. НЕКОЛИКО ПРИМЕРА ЗА РЕЧЕНИЦЕ¹⁾

Механџија, имаш ли добру собу, вино и ракију?
— *Пљугарџија, камиш ли апсику унцу, ордијан и паљорку?*

Гле како овај момак дрема у трговини! — *Цвикај, како онај ђалац рева у троњарници!*

Овај трговац има лепе коње, краве, куће и петлове.
— *Овај троњар ками апсике цукаре, бочке, иже и кокотане!*

Његов ми мачак поједе сланину. — *Његов ми котар пофури јардовину.*

Донесите да ручамо! — *Добартајте да фуримо.*

Овај трговац има лепе очи, уста, нос, браду и руке, но само је пијаница а и сакат у ноге. — *Овај троњар ками апсике циљке, цупине, рњу, катравош и опаднице но само је цепаница а и нерен у штуде.*

Данас је дошао владика, који има лепу браду и лепо пева. — *Данас је доципљао дренавица, који ками апсик катравош и апсико кесне.*

Дај паре! — *Трошавај пилове!*

Имаш ли новаца? — *Цањаш ли лове?*

Немој да говориш! — *Ницам да редаш!*

Пази, дечко, да сељак не украде! — *Скивај, ђале, да не пурка тртљак!*

Кад сте дошли? — *Кад сте доципљали?*

Добар човек убио рђаву кокошку, спремио ручак и појео. — *Апсик чкавац улузао нерену кељку, налузао манцовину и цовурао.*

¹⁾ Ове реченице су по М. Ђ. Милићевићу, Кнежевина Србија.

САДРЖАЈ

	СТРАНА
1. О шатровачком језику	3
2. Стране речи	10
а) арнаутске	11
б) јеврејске	14
в) циганске	14
г) латинске	15
д) грчке	15
ђ) санскритске	16
е) нејаснога порекла	16
3. Речник шатровачких речи	20
4. Неколико примера за реченице	34

НЕКЕ ОЦЕНЕ РАДОВА ПИСЦА ОВЕ КЊИГЕ

а) За књигу *Ce que fera la Serbie*.

1) „Господину Живку Д. Петковићу, професору.

У одговору на Вашу молбу од 18 септембра пр. г., Министарству је част извести Вас да се известан, мањи број примерака Ваше књиге, још налази у магацину ове Архиве, пошто је највећи део већ упућен разним библиотекама и другим просветним установама у иностранству. Из тога разлога, овој Архиви није могућно саставити Вам на расположење ни један примерак за Вашу употребу, пошто је остатак већ резервисан за даље пошиљке.

По наредби Министра Спољ. Послова, Главни Архивар Д-р Војислав М. Јовановић.

2) „Овом приликом рад сам да истакнем следећа дела:

1. Živko D. Petković, *Ce que fera la Serbie*, Aix. 1918.

2. „ „ „ „ *L' Ecriture Internationale*, Belgrade, 1924.

— „Прво дело јесте о нашој херојској Србији.

— „Дело професора Петковића прожето је свим етичким сјајем наше мале али идеалне словенске земље — херојске Србије. Оно је *тако лепо написано да су га у нарочитим предговорима препоручили швајцарски Немац, Д-р Р. А. Рајс, и Д-р Жил Пајо, ректор једне угледне француске универзе и чувени писац студија о васпитању воље, интелекта, и т. д. У својој самарићанској души.* а ово је велика одлика скоро свих наших интелектуалаца из наше херојске Србије, и професор Петковић *даје добити од овог свог дела српским студентима, који су избегли у Француску.*

„Дело је *веома лепо артикулисано, шаман за сирани свет* који је вољан да упозна Српство у свој словенској тоталности и у његовим појединостима. Осим *лепог увода и богatih информативних* прилога, *дело је веома лепо умивено и очешљано у шест глава...*

„Све је *ово тако лепо изложено и документирано* да је штета што српска и југословенска влада *није издала и ово дело на енглеском, италијанском и ком другом западном језику,* тим пре што се на Србију и српски народ увек гледало кроза наочари Берлина, Беча и Пеште.

„Мени се чини да би *севап било када би се који наш честити и богати човек у Америци нашао да ово красно*

дело нашег идеалног професора изда и на енглеском језику.“ (Американски Србобран 16/II 1925. Д-р Паја Р. Радосављевић, проф. њујоршког универзитета).

3) „Веом ми је драга пажња Ваша, указана ми послатком Ваше леје књиге „*Ce que fera le Serbie*“ писане у Француској, у тешка времена великих искушења наше отаџбине и нашег народа...

„Нека би Вам, поштовани Господине, било са пуно разлога, уписано у почаст, да сте оне тешке дане испунили једним тако похвалним задатком, као што је задатак ваше књиге, која је намењена ближем упознавању нашег народа, његове прошлости и садашњости и свих његових лепих особина, које су му помогле да у пркос свима патњама кроз векове, дочека свој васкрс и своју данашњу славу и величину — којој је не мање била весник у тужини и ова леја књига Ваша.

„Док су други левентовали и нису можда били ни с пушком ни са пером у руци, Ви сте писали ову књигу, и на другом не мање важном пољу борбе, допуњавали херојске напоре оних, који се борише да на југу отаџбине пробију нове капије за срећан и победнички улаз у њу.

„Али је појава овакве књиге у средини где је постала — била права потреба. Наше је савезнике ваљало обавештавати о Србији и о народу српском — у најбуквалнијем смислу речи.

— — — — —
„Ваша је, дакле, књига и Ви као њен писац, један пионир у томе правцу, поштовани Господине!

„Њена је вредност, поред обилате садржине, и у томе, што је пала на добро место и у добро време...

„Шта и мени може дићи друга жеља но да се ова родољубива књига, и даље распростира што више и у што шире кругове, којима је и намењена укупном својом одличном садржином...“ (Писмо г. Живана Живановића, државног саветника).

4. „Има више дана од како сам примио са поште примерак твога дела *Ce que fera la Serbie*. Много ти хвала на пажњи. Нисам ти до сада захвалио што сам био и сувише оптерећен пословима у Друштву, а желео сам да ти пре одговора пажљиво прочитам спис. И прочитао сам га. Допада ми се, не може бити више. Поред збивеног текста, мени се много допадају твоје „примедбе“ — објашњења. У њима ће сваки, ко се интересује о нама и нашој прошлости наћи и литературу и садржину. Тако се ради, драги Жико, кад се ради за опште добро“... (Писмо Др. Јована Х. Васиљевића, књижевника и националног радника).

5. „Изволите примити моју захвалност за послату ми књигу *Ce que fera la Serbie*, коју сам са задовољством прочитао“ (Писмо Др. Јов. Жујовића, академика).

б) За књигу *L'écriture internationale*.

1. „Како је велика и племенита душа нашег професора Петковића, види се по његовом другом делу о Интернационалном писму. И ако се онолико одушевљава нашим великим словенским и српским умним и спиритуелним тековима, он се ни мало не усћручава да се брине о културном добру васколиког човечанства. То је права словенска одлика скоро свих наших умних великана, почев од Јан Амоса Коменског, који је настојао да свет заинтересује за један научни језик и за једну пансофију, па до нашег ђенијалног Николе Тесле, који се више брине за будућност човечанства него ли за свој лични комфорт. Данас многи умни радници осећају потребу једног универзалног, међународног језика. јер би остварење таквог система била највећа економија и за ђака и за професора, и за учењаке и за филозофе. Но још би већа економија била кад би се могло остварићи једно универзално, међународно писмо. Овај велики сан нашег проф. Петковића мораће се једном остварићи и ја сам уверен да ће човечанство временом све остварићи што је кадро да замисли...“ (Dr. Паја Р. Радосављевић у поменутом А. Србобрану).

2. „Тек што сам прегледао Вашу књигу („Семићани и Балканско полуострво“) журим се да Вам честитам. Ви сте, неоспорно, међу Словенима први приметили јеврејске речи у словенским језицима и Ваша је заслуга што сће то ушврдили.“ (Solomon A. Rosanes, auteur de l' Histoire des Israélites en Orient).

в) За књигу *Семићани и Балкан. полуострво*.

„П. Господине, Уредништву Прилога је жао што Вам мора вратити Ваша интересантна објашњења, из разлога што и поред свег изражења, није успело наћи јеврејска слова! Штампати латиницом или ћирилицом стране — јеврејске речи — не би се могло. Међутим „Јужнослов. филолог“ г. Белића штампа се на страни и располаже свим могућим шрифтовима; не би ли било zgodније да га пошаљете Уредништву тога листа? (Универзитет, соба бр. 1)...“ (Писмо Уредништва Прилога за књижевност, језик, историју и фолклор, Универзитет, соба бр. 8).

г) За *Мегалаи из Срндаља*.

„Част ми је извести Вас да сте Ви пронашли један драгоцен преисториски сџоменик о коме сте писали у Сџаринару за 1922. год. То је у нас први сџоменик такве врсте...“ (Писмо Dr. Н. Вулића, професора Универзитета).

д) *Прве појаве српског имена.*

Г. Петковић је последњих година издао више књига из области историје и археологије. Његови радови су запажени и у одличном часопису *Народна Старица*. Г. Петковић издаје једну серију студија које се одликују широком документацијом и интересантношћу предмета које обрађује. Обрађујући поједина питања за себе, г. Петковић има намеру да их доцније обради заједно, као целину, и тиме да једно оригинално дело које ће унети светости у још мутне почетке наше историје. „Прве појаве српског имена“ чини саставни део ове серије. Овај се рад одликује, као и остали радови г. Петковића, обилном документацијом која служи писцу за доношење нових и оригиналних закључака. — Р. М. (*Нови живот* год. VII. бр. 8).

е) *Бугари и балкански Словени.*

Изашла је под овим насловом књига г. Петковића, професора историје. Поред питања чисто научне природе, као што су биле његове студије о *Међународном писму* и *Немањиним Рекама*, г. Петковић је узео у претрес и питање бугарског порекла, које је од увек за нас интересантно било, и које, нарочито у овом моменту, може и практично да допринесе решењу тешких проблема који стоје пред нашим земљама. Г. Петковић говори о првој бугарској држави, од доласка Бугара на Балкан, па до стварања бугарске државе под влашћу Византије и њене пропасти. Г. Петковић је врло опширно и савесно обрадио ово питање. Он наводи разлоге са којих су се Бугари, пошто су се претопили у Словене, примили њихов језик, одвојили од западних Словена на Балкану и постепено губили осећање заједнице са осталим Словенима. Долазак Бугара на Балкан, дакле мешање расе, главни је разлог тој појави, а доцније кад су већ створене посебне традиције, народност и држава, та се разлика све више испољавала. Књига је изашла у пишчевом издању. (*Нови Живот*, год. VII. бр. 2).

Књигу „Бугари и балкански Словени“ препоручило је Министарство Просвете свима књижницама и основним школама и допустило њену продају по средњим школама. У извесном броју ову књигу откупила су ова Министарства: Просвете, Војно, Трговине, Вера, Спољних Послова.

ИСПРАВКЕ

На стр. 27 поред *напиши се* треба додати *нацугаши се, накљуцаши се, насвираши се*.

На стр. 29 поред *пијан* место *напљуган* треба ставити *нацейан, нацуган, накљуцан, насвиран*; поред *пијан бити* место *напљугати* треба ставити *биши нацепан, нацуган, накљуцан, насвиран*; поред *иши* избацити *пљугаши*.

Читаоци се моле да ситније погрешке сами исправе.

